

Dedičstvo otcov zachovaj nám, Pane!

Október 2014, farnosť Nová Ľubovňa

1. Šlabikár

Nevedno, odkiaľ sa vzalo slovo šlabikár. Keď tak rozmýšľam, možno aj vedno. Keď tak ešte chvíľu rozmýšľam, vedno asi určite nie je ten najsprávnejší výraz, lebo vedno nemá zmysel, ešte tak vedmo, to zmysel má, lebo vedmo je odvodené od slova vedieť. Od čoho je však odvodené slovo nevedno? Nevedno. Keby sa tak dalo povedať, že nevedmo, to by malo logiku. Ale nevedno? Čo slovo to patália. Vráťme sa však k šlabikáru. Vedmo si možno myslieť, že slovo šlabikár, vzniklo od slova slabika. Lebo ako všetci dobre vieme, prváci slabi-ku-jú, a preto sa ich prvá učebnica volá šlabikár. No hej, ale prečo sa nevolá slabikár, keď slabikujú? Nad týmto sa treba zamyslieť hlbšie, pokiaľ sa dá, tak úplne hlboko. A keď sa vám to podarí, hlboko sa zamyslieť, prídete na to, že prváci sú poväčšine štrbaví a väčšina z nich šlabikuje a nie slabikuje. Pôvodne sa aj šlabikár volal slabikár, ale keďže ho veľa prvákov kvôli štrbavým zubom volalo šlabikár, tak aby sa, chúdence štrbavé, necítili trápne, že sú šušlaví, všetci ostatní sa im prispôsobili a odvtedy sa slabikár začal volať šlabikár. Dobré, nie?

Ozaj, pamätáte si na svoj prvý slabikár? Ako som to, nie slabikár ale šlabikár? Tak čo, pamätáte? Na mamy a Emy, na Vilov a ujev, na Samov a Ely. Skúste sa však spýtať vašich najstarších starkých, akých doma máte. Alebo ak ich nemáte doma, tak skúste u susedov alebo v susednej ulici. Vidíte, nie len ľudia majú susedov, ale aj ulice, ako ste si práve mali možnosť všimnúť. Tak ak nemáte doma alebo u susedov najstarších starkých, skúste v susednej ulici. Sú totiž medzi nami takí starkí, len otvorte oči a hľadajte. Lebo, kto hľadá nájde. Že ste už také počuli? Ved' o tom nikto nepochybuje. Len pripomínam, aby ste na to nezabudli. Lebo nestačí vedieť, že kto hľadá, ten nájde, treba aj naozaj hľadať, aby ste našli. Ak budete naozaj hľadať najstaršieho starkého, verte, že ho nájdete. Fakticky. A čo potom? Zabudli ste? Máte sa ich spýtať na ich prvý šlabikár. Stavím sa o čo len chcete, že starkí pri tejto otázke pokrúčia hlavou. Nie preto, žeby im odišli uši. No nie doslova odišli uši, lebo uši nemajú nohy, tak je nad slnko jasné, že nemôžu odísť, ale môžu odísť tak, ako odíde baterka v diaľkovom ovládači. Darmo stláčate tlačidlá, televízna stanica nie a nie prepnúť. A prečo? Lebo odišla baterka. Je síce na svojom mieste v diaľkovom ovládači, ale to je asi tak všetko. Tak takto nejako môžu odísť aj uši. Sú síce na svojom mieste, prilepené z pravej a ľavej strany hlavy, ale to je asi tak všetko. Jediné načo slúžia je, že zabránia úsmevu, aby sa rozšíril okolo celej hlavy. A ešte slúžia na to, aby sme si ich každý večer umývali. Bfrr'. Tak nie, najstarší starkí pri otázke na ich prvý šlabikár nekrúčia záporne hlavou preto, že im odišli uši, ale pre niečo úplne iné. Oni, a teraz sa držte, žiaden šlabikár nemali. Môžem vám to aj

vyšlabikovať ak chcete, vlastne vyslabikovať. Žia-den šla-bi-kár ne-ma-li. Punktum. Bodka. Je to na neuverenie, ale je to tak. Že ako to viem? To je predsa jednoduché. Zabudli ste? Kto sa pýta, veľa sa dozvie, alebo to bolo inak? Kto hľadá, nájde? Tak či tak, ak ste zvedaví, postupne sa všetko dozviete.

2. Škola

Zhodli sme sa na tom, že sú medzi nami takí najstarší starkí, ktorí nemali šlabikár. Tak ako je to možné, že sa naučili čítať a písať. Veď bez šlabikára sa to hádam ani nedá. Alebo dá? Našli sme jedného takého starkého, ktorý nám to celé vysvetlil.

„Ujo a vy ste mali šlabikár, keď ste boli malý?“ pýtam sa a zvedavo čakám na odpoveď.

„Šlabikár?“ spýtavo sa pozrie dedko na mňa svojimi nevädzovými očami a zdá sa, že nerozumie. Našťastie sa mi to iba zdá, lebo dedko rozumie, no chvíľku trvá, kým sa premiestni v čase a ocitne sa v jeho starej staručkej škole. Vlastne tá škola ešte vtedy nebola až taká stará staručká, to až teraz, keď on je starý, tak zostarla aj škola. Pravdupovediac, teraz to už ani nie je škola, lebo tak ako pribúdalo detí, bolo treba aj viac tried i viac učiteľov. Do starej školy by sa všetci nepomestili, a preto si ľudia postavili novú školu a neskôr ešte novšiu, kde je už všetkým sveta žiť.

Keď sa už teda dedko konečne premiestnil v čase a na tvári mu bolo badať potuteľný úsmev, povedal: „Ja som šlabikár nemal. Mal som gryf a tabuľku.“

„Dedko, tou tabuľkou myslíte asi tablet, však? Ale to ste predsa nemohli mať,“ zareagujem nemúdro. Čo nemúdro, zareagujem hlúpo, hlúpejšie sa už nedalo.

„Koľko tablet? Ráno tri – od srdca, od kĺbov, od tlaku a večer už len na spanie,“ vracia sa dedko naspäť do nášho času a ja neverím vlastným očiam, vlastne uším. Veď my sa spolu rozprávame ako keby cudzími jazykmi. Musím ísť na to inak.

„Dedko, povedzte, ako to vyzeralo vo vašej triede?“ skúšam z inej strany. Myslím, že teraz sme obaja trafili rovnaký klinec po hlavičke, lebo dedko sa usalašil a hodnú chvíľu ma nepustil k slovu.

„Mali sme, keď si dobre pamätám asi tri knižky, ktoré sme si požičiavali. Doma nás bolo ako maku, a tak aj vyzerali naše knižky. Mali veľké somárske uši a zamastené boli až hrôza. Písali sme gryfom na tabuľku, keď sme tabuľku zapísali, utreli sme ju a písali sme ďalej. Nebolo nám treba písanky. Stačili tabuľka a gryf. Do školy sme aj chodili, aj nechodili. Podľa toho, koľko bolo doma roboty. Keď bolo roboty veľa, tak sme do školy nešli, alebo išiel aspoň jeden zo súrodencov, aby ostatným povedal, že čo asi sme sa učili. Keď sme vynechali deň-dva, to sa ešte dalo, ale keď nás rodičia nepustili, pokým sme nevykopali všetky zemiaky, namojveru, aj som dajaké písmenká zabudol. Najviac sa mi plietli malé písané b a d. Keď som po jednej takej dlhšej prestávke už asi po tretíkrát po sebe namiesto ´babka ´ahala dedka´ prečítal ´dadka ´ahala bebka´, dostal som také zaucho, že mi v hlave hádam aj týždeň zvonilo. Ale čuduj sa svete, odvtedy som si „d“ a „b“ už nikdy nepomýlil. Keby mi takto boli častejšie vyťali, ktovie, možno by som to aj niekam dotiahol,“ začal sa smiať dedko. Smial sa až tak,

že sa rozkašľal, očervenel ako rak a oči mu div z jamôk nevybehli. Nech sa mu tak dačo stane. Ešte ma zavrú. Nepomohlo ani pár buchátov po chrbte, dedko len kašľal a kašľal. A bol by možno kašľal až doteraz, keby sa do izby neprišuchtala dadka a neskričala: „Bebko, dubeš ticho! Práve som zadriemala a snívalo sa mi, že som gradušarka.“

Nezostalo mi nič iné, len pomaličky, potichučky odísť, aby sa aj mne neušiel pohlavok, ved' času dost', reku, skúsim prísť zajtra.

3. Graduškarky

Toto rozprávanie bude z iného súdka. Ak si myslíte, že mám na mysli súdok, do ktorého nakladáte doma kapustu, tak na to rovno zabudnite. Nebude to o súdke, ani o kapuste, bude to o graduškarkách. Ako vravím, z iného súdka. Pokým včera babka nenaliala dedkovi štamperlík slivovice, neprestal kašľať. Rozmýšľam, či mám pri tom štamperlíku povedať celú pravdu, lebo sa síce na jednej strane hovorí, že čo je pravda, nie je hriech, no na druhej strane sa zas hovorí, že za pravdu sa každý hnevá. Ktovie, čo sa ešte hovorí na tretej strane. To netušia ani srnky, nie to ja. Teraz neviem, povedať, či nepovedať? Fakt neviem. Asi si hodím eurom. Počkajte. Povedať. Viem, že aj tak by ste ma uhovorili, tak radšej sa budem tváriť, že nie ste zvedaví, čo sa včera stalo a hovorím vám to úplne dobrovoľne, z vlastného donútenia. Tak teda, keď babka naliala dedkovi štamperlík slivovice, stal sa zázrak. Razom prestal kašľať. A čuduj sa svete: začala kašľať babka. Až tak, že si musela aj ona naliať štamperlík slivovice a vtom sa stal druhý zázrak. Hm, dva zázraky hneď po sebe, ani neviem, či sa už voľakedy také dačo stalo. Vráťme sa však k včerašiemu babkinmu snu, keď sa vrátila do svojich dievčenských rokov.

„Babka, vy ste boli graduškarka?“

„Bola,“ takto trápne chcela ukončiť rozhovor babka.

„A už nie ste?“ pýtam sa, lebo nerozumiem, prečo by už babka nemala byť graduškarka. Čo je horšie, ja nerozumiem ani tomu čudnému slovu. Našťastie, babka pochopila, že nechápem a rovnako ako včera dedko, aj ona sa pohodlne usadila a hodnú chvíľu ma nepustila k slovu.

„Graduškarky boli voľakedy dievčence, ktoré v kostole stáli na graduši,“ spustila babka, no takéto vysvetlenie ma už dočista zmiatlo. Ako sa dá stáť v kostole na graduši?

„Gradus je vyvýšené miesto, stupienok, pred oltárom, na ktorom sme stáli. Ale to nie je všetko. Nestáli sme tam len tak, pre nič za nič. Graduškarky sa každú nedeľu vyobliekali do najkrajšieho kroja, do vlasov si vplietli mašľu. Ak bola medzi nami taká, ktorej už išli ohlášky, tá sa ešte vyzdobila venčekom a partou. Bolo to veľmi pekné. Možno sme sa pritom trochu parádili, ale ja si tak myslím, že mal z nás radosť aj Pán Ježiš, lebo sme boli pri ňom úplne blízko,“ zasnila sa babka.

„Boli ste niečo ako čestná stráž?“ nevdojak mi napadá také prirovnanie, ktoré sa aj babke páči. „Pekne si to, ako čestná stráž,“ usmiala sa babka a po chvíľke pokračovala: „Okrem čestnej stráže, sme aj zdobili oltáre, zháňali sme kvety, škrobili plachty, menili sviece..., všetko, čo bolo treba. Bol to krásny čas. Ďakujem ti, že som si tak mohla pospomínať. Keď budeš mať dakedy chvíľku, tak sa zastav. Ja mám času habadej, ešte si možno na dačo spomeniem a rada ti porozprávam,“ povedala pološeptom babka a zadriemala. Nedalo sa takú

krásnu chvíľu prerušiť. Len medzi dvermi pološeptom zaznelo moje: „Babka, to ja vám ďakujem, určite ešte prídem.“ Je mi teplo okolo srdca. Teším sa, že Pán Ježiš mal takú originálnu čestnú stráž a rozmýšľam, či by sme ho aj my dnes takto dokázali strážiť.

4. Aj také bývajú Vianoce.

Tak čo, tešíte sa Vianoce? Že sa pýtam. Zaiste niet človeka, ktorý by sa na Vianoce netešil. Na Jezuliatko položené na slame, na krásne koledy, na pečenie medovníkov. Hej, aj upratať treba celý dom, aby všetko voňalo a žiarilo. Aj treba ísť na svätú spoveď, aby sa Pán Ježiš narodil do čistého srdca, aj tam to musí voňať a žiariť. Ešte čosi sa však na Vianoce robí. Čosi, bez čoho by to nebolo ono. To ono je niekedy plastové, ale vtedy to už nie je ono. Ono je to vtedy, keď sa to donesie z lesa. Len vtedy to naozaj vonia. Zaiste už viete, o čom bude tento príbeh. Áno, bude o Vianociach, presnejšie o vianočnom stromčeku a ešte presnejšie, bude to veľmi smutný vianočný príbeh. Vráťme sa však na začiatok decembra v roku 1947, presnejšie na sviatok svätého Mikuláša, ešte presnejšie na svätú spoveď. Že ako to spolu súvisí? Veľmi. Len vydržte a pozorne počúvajte rozprávanie susedky zo susednej ulice: „V našej rodine sme mali taký pekný zvyk, že ako deti sme na Mikuláša išli na svätú spoveď. Síce sme sa už pripravovali na Vianoce, ale svätý Mikuláš u nás rád nosil darčeky deťom, ktoré mali čisté srdce. Janko, hoci už mal šesťnásť rokov, bol tiež na svätej spovedi. Aj on sa tešil na Mikuláša. Nájst' si v čižme hoc aj kocku cukru každého poteší. Len aby si nenašiel uhlie, lebo to by bolo znamenie, že v uplynulom roku neposlúchal. Bez obáv, v čižme bol cukor. S veselou mysl'ou a s čistým srdcom sa ukrajovalo z času a Vianoce boli za dverami. Čas príprav vrcholil. Už zostávalo zohnať len to voňavé a žiarivé. Stromček. Chlapci, takí výrastkovia ako Janko, sa tesne pred štedrým dňom dohodli, že sa vyberú na stromčeky. Kabátce, hološne, baranice, čižmy a sekerky, to bola výbava šarvancov. Vysmiatí a natešení sa vybrali za dedinu, do lesíka. Obloha bola jasná, slnečné lúče hrali všetkými farbami. Nikomu by ani vo sne nenapadlo, čo sa za krátku chvíľu stane. Keď vyšli chlapci za dedinu, začal sa dvíhať vietor a strhla sa búrka. Nie taká, aké bývajú lete – s vetrom, dažďom a krúpami. Tá bola oveľa, oveľa horšia. Ľadový vietor objímal všetko, čo mu prišlo do cesty, obloha potemnela a sneh sa sypal všetkými smermi. Zdalo sa, že niet úniku. Chlapci pochopili, že je zle. Rozhodli sa, že sa vrátia domov. Iba náš Janko nie. Mal predsa doniesť tri stromčeky, sľúbil to tete a ešte niekomu, že im donesie. Už nechýbalo veľa. Zvládnem to, posmeľoval sa. Naši rodičia až po čase zistili, že ostatní chlapci sa vrátili z kratšej cesty. Preľakli sa. Naš otec sa vybral v tom nečase do poľa. Fujavica a tma mu to nijako neul'ahčili. Brodil sa hlbokým snehom, mal čo robiť, aby ho nezavialo. Janka našiel hore za dedinou. Kľáčal pri strome, ruky mal zopäté. Z tváre mu viseli cencúle. Opodiaľ boli zafúkané snehom tri stromčeky. Otec zobral brata na chrbát a brodil sa naspäť do dediny. Vtedy sa už vybrali chlapi hľadať obidvoch. Keď na chvíľku vietor utíchol, počuli volanie o pomoc. Mysleli si, že to volá Janko alebo náš otec. Nebol to však hlas ani jedného z nich. V takom prepadlisku bol

ešte jeden nešťastník, ktorý sa tiež v onen deň vybral na stromčeky. Našli ho až ráno. Už nežil, zamrzol. Janka ratovali, ako sa dalo. V najbližšom dome ho zohrievali, no neprichádzal k životu. Zapriahli sane a utekali pre lekára. Cesta do Podolínca a späť však bola prídlhá. Jankove dobre srdce to nevydržalo. V ten istý deň zomrel ešte jeden starý dedko. Na štedrý deň sa dedina zobudila do veľkého smútku, čakali ju tri pohreby. Jankova maličká sestra o truhle povedala, že je to Jankova homba. Tak vtedy malé deti hovorili kolíske. Stromček ozdobili len kvôli deťom. Všetci traja sú pochovaní vedľa seba. Tak ťažko sa vtedy vívalo Jezuliatko. I po ďalšie roky sme si na štedrý deň poplakali a na Jankovom hrobe zažali sviečku. Naše deti nechápali, prečo plačeme, keď sú Vianoce."

5. Príbehy z vojny

Vojna je zlá. Úplne stačí, keď ju vidíme na televíznej obrazovke. Človekovi vtedy obyčajne behá mráz po chrbte, keď vidí, ako vojaci strieľajú, ako vybuchujú bomby a rozbíjajú domy, ako plačú deti, ako už ľudia neplačú, lebo zahynuli. Predstavte si, že aj medzi nami je ešte dosť ľudí, ktorí si hrôzy vojny pamätajú. Dobrí ľudia, pamätníci, mi porozprávali pár príbehov, ktoré sa stali pred viac ako päťdesiatimi rokmi.

„Cez našu dedinu občas prechádzali raz Rusi, raz Nemci,“ začína spomínať prvý rozprávač. „Mladí chlapci i otcovia z ďalekých krajov, ktorí boli odtrhnutí od svojich rodín. Raz sa stalo, že nám v noci začal ktosi silno búchať na dvere. Vedeli sme, že je zle. Keď náš nebohý otec zbadal, že sú to ruskí vojaci, veľmi sa preľakol, ale našťastie nestratil hlavu. Nám, dievčatám, dal na hlavu veľké šatky, aby sme vyzerali, ako staré babky. Báľ sa, že by nám vojaci mohli ublížiť. Vojaci, museli byť veľmi unavení, lebo nás vyhnali z postelí, aby si oni mohli ľahnúť. My sme si poľhali na zem a za pec. Akýže to však bol spánok. Ani sme oka nezažmurili, čo sme sa tak strachovali, že čo s nami bude. Keď ráno vojaci povstávali, rozkázali mame, aby im pripravila na raňajky pirohy. Naša mama povolala na pomoc susedky, len aby čím skôr boli pirohy pripravené. Už boli nahádzané vo vode, len ich vybrať a omastiť, keď v tom prišiel rozkaz na odchod. Chudáci chlapci, odišli hladní. Vtedy nám to však bolo jedno. Zavolali sme všetkých susedov a boli že to pánske raňajky,“ zakončí môj rozprávač. Pekný príbeh, však? Ten ďalší bude smutný a porozprávali mi ho asi takto.

„V susednej dedine bol taký odvážny chlap, ktorý sa nebáľ Nemcov. Ako vedel, tak pomáhal Židom, aby ich uchránil pred deportáciami. Lebo viete, Židov chceli hitlerovci vykynožiť, považovali ich totiž za menejcenných ľudí, len uvážte. No a ten odvážny chlap Židom pomáhal pri úteku tak, že ich prevádzal cez hory kamsi ďalej do bezpečia. Sám sa vystavoval veľkému nebezpečenstvu. Takých ľudí bolo viac, čo pomáhali Židom. Muselo sa to však robiť veľmi opatrne a v čo najväčšej tajnosti, lebo ak na to Nemci prišli, rozsudok bol nemilosrdný a človekovi, ktorý iných zachraňoval, nebolo pomoci. I v tomto príbehu sa stalo čosi veľmi zlé. Ktosi, nevedno či pre peniaze, či z nepravosti, udal toho dobrého muža Nemcom, že pomáha Židom. Nešťastný človek, taký udavač. Nemci toho chlapa okamžite chytili, naložili do auta a viezli na výsluch. V našej dedine však na chvíľu zastavili, ešte tu kohosi hľadali. Ten chlap zo susednej dediny veľa nerozmýšľal, lebo dobre vedel, že keď neujde, bude s ním amen, vyskočil z auta a dal sa na útek. Nemci ho naháňali, ale on bol veľmi obratný, pomedzi dvory sa im už už stratil. Na nešťastie, v jednom dvore bol odviazaný pes a ten ho zastavil. Pokým sa snažil vyhnúť psovi, vojaci ho dobehli a už nebolo úniku. Na hrade ho mučili. Tak viem, že z neho sťahovali kožu za živa. Chudák, nech odpočíva

v pokoji. I všetci, ktorých cez vojnu umučili, nech odpočívajú v pokoji.“ Počúvajte však ďalej. Vojna bola dlhá, príbehov je veľa.

6. Foršpan

„Cez vojnu bol pre gazdov povinný foršpan,“ začína ďalší príbeh môj ďalší rozprávač. Pozerám ako puk, slovo foršpan počujem po prvýkrát v živote.

„Vidím, že nerozumieš tomu čudnému slovu,“ smeje sa mi môj rozprávač. „Foršpan bol povinný záprah. Gazdovia museli na rozkaz zapriať kone a prevážať nemeckej armáde muníciu, alebo vojakov, alebo čo iné im nakázali. Bolo to povinné a keď bol náklad ťažký, museli sa niekedy spojiť dvaja gazdovia, aby voz ťahali dva kone. A bolo to aj veľmi nebezpečné, veď bola vojna a nikdy nebolo isté, či sa gazda z foršpanu v zdraví vráti. Akože sa aj také stalo, že sa nevrátil. Keď jeden ujko z našej dediny bol na foršpane, teda na tom povinnom záprahu a prevážal nemecký náklad, jeho kôň stúpil na mínu, ktorá vybuchla. Koňa roztrhalo a ujka zabilo. Bolo to veľké nešťastie.

Tiež sa stalo, že rozkázali aj nášmu dedovi previezť náklad. Náš dedo sa vedel ako tak dorozumieť po nemecky. Náklad šťastlivo previezol, ako mu nakázali. Po ceste naspäť išiel s dedom aj nemecký vojak. Nebol to dobrý človek. Celou cestou sa hádali, lebo vojak chcel dedovi zobrať koňa a dedo nesúhlasil, lebo bez neho by bol doma ešte väčší hlad. Ani jeden nechcel ustúpiť, každý len svoju pesničku spieval. Keď prišli domov, dedo zostúpil z voza a šiel otvoriť vráta, Nemeц si v tej chvíli presadol na miesto pohoniča, skričal: ´curik, curik´ a poďho, nazad. Ukradol koňa i voz. Dedovi ostali prázdne ruky a oči pre plač. Ale len chvíľu. Riadne sa napálil, že Nemeц s ním takto vypiekol. Pustil sa za ním a chcel stoj čo stoj ratovať svoj majetok. Dobehol ho až v Hniezdnom.“ Môj rozprávač na chvíľu stíchne a ukladá si v hlave myšlienky, aby povedal všetko tak, ako si pamätá. Ja si zatiaľ predstavujem, akú musel mať ten dedko odvahu i zlosť, keď sa neváhal pustiť za unikajúcim vojakom. Ktovie, či mu vôbec v tej chvíli napadlo, že sám môže prísť o život a rodina príde nielen o koňa a povoz, ale aj o otca a manžela. Starosť o rodinu však zrejme prevýšila všetky obavy.

Rozprávač si už myšlienky usporiadal a po chvíľke opäť pokračoval v rozprávaní: „Náš dedo sa už s vojakom nerozprával, dobre vedel, že by to bolo márne a ktovie, ako by obstál; čo všetko by ten mohol ešte naňho vymyslieť, len aby mu koňa nevrátil. Dedo si to namieril priamo za veliteľom. Lámanou nemčinou mu vysvetlil, že on splnil rozkaz, keď ho zavolali na foršpan a že oni nemajú nijaké právo zobrať mu koňa, že má dvoch synov na vojne a že ako k tomu príde, keď mu ešte aj koňa zoberú. Medzitým sa naša babka strachovala, či sa jej muž ešte vráti domov. Hoc aj bez koňa, len keby sa vrátil. Nedalo jej a šla mu dole dedinou na proti. Pri moste ju zastavil vojak: ´Mamka, chod´ domov, most ide hore,´ tak voľajako jej povedal vojak a vrátil ju naspäť. Babka pochopila, že most chcú vyhodiť do vzduchu. O to

väčší strach ju premkol. Neposlúchla však a inou cestou sa pustila naproti mužovi. Len toho sa bála, že ho nájde dakde na kraji cesty zabitého. Bola už tma, keď sa jej zazdalo, že počuje známy zvonček. Presne taký, aký mal na sersane ich kôň. Hej, už si bola istá, bol to ich zvonček. Čosi jej však nepasovalo. Ich kôň bol čierny a ona v tej tme videla prichádzať bieleho koňa. Premkol ju veľký strach. Keď sa povoz priblížil, uvidela ich koňa, ktorý bol pokrytý bielym srieňom a na voze uvidela svojho muža. Ten nemecký veliteľ bol dobrý človek.“

7. Ako sa voľakedy žilo.

Som na návšteve u jednej starkej. Rokov má na rozdávanie, rovnako chorôb, ktoré ju s pribúdajúcimi rokmi trápia čoraz viac. V kruhu rodiny a s pohľadom na kríž, však starká nereptá. Pokorne prijíma všetko, lebo vie, že raz sa všetko na dobre obráti. Uvarili mi dobrý bylinkový čaj, starkej staré nohy prikryli dekou, aby jej nebola zima. Ja otváram zošit, beriem do ruky pero a kladiem na papier prvé písmenká:

„Mala som dvoch bratov. Už sú na pravde Božej. Všetci sme bývali v jednej izbe. Zdá sa mi, že to ani nemohla byť pravda. V tej izbe sa varilo, tkalo, učilo i spalo. Dnes by sa už takto ľudia nepomestili. Po nejakom čase, keď som sa vydala, k nám pribudol aj môj muž. Ako tak sme sa pomestili. Horšie bolo, keď sa oženil môj brat a nast'ahovala sa k nám aj švagriná. Neviem naisto, ale ako nás pribúdalo, asi sa naša izba rozťahovala,“ hľadala vysvetlenie starká, „lebo aj nám aj švagrinej sa po roku narodili dve dievčatká. Len povážte, v jednej izbe boli moji rodičia, ja s mužom, brat so ženou, slobodný brat a štyri malé dievčatá; no ako inak by sme sa pomestili, keby sa izba nenatiahla,“ usmeje sa starká a ja si medzitým odchlipnem z voňavého čaju.

„Detské postele by už do našej izby nijako nevošli, tak sme museli vymyslieť spôsob, ako deti na noc uložiť. A viete, ako spali? Možno starší budú pamätať, ale mladí sa budú veľmi čudovať. Mali sme taký rozťahovací stôl, ten cez deň slúžil ako stôl a v noci ako posteľ. Dve sestry spali na jednej polovici stola a ich dve sesternice na druhej. Ešte si spomínam, že keď bolo treba dievčatá zabaviť, zo stola sme spravili šmykačku a dievčence sa na ňom spúšťali. Koniec tejto tlačnici urobila nadchádzajúca svadba môjho druhého brata. Nemali sme peniaze na nový domček, no bol v dedine jeden taký opustený a schátralý. Stále lepšie, ako tlačiť sa jedenásti v jednej izbe, povedali sme si s mužom a postavili sa na vlastné nohy. Ako by som to, odišli sme z blata do kaluže. V tom dome bola veľká zima, dvere a okná nepriliehali, zovšadiaľ fúkalo. A do tej biedy sa nám narodili dvaja chlapci. Ani sme vtedy nerozmýšľali, ako nám je ťažko. Mnohým rodinám bolo rovnako ťažko, ako nám.

Mužova švagriná mala domček s dvomi izbami a mala aj dobré srdce. Ponúkla nám väčšiu izbu, ona s dcérou bývala v menšej. Aké šťastie. Keď sme prišporovali akú takú korunku, začali sme stavať svoj nový domček – dve izby a kuchyňu. Koľký prepych. Tehly som sama chodila vyberať do tehelne. Ale len polovičky, lebo tie boli lacnejšie a my sme si museli veľmi dobre premyslieť, čo si kúpiť a čo nie. V našom novom domčeku nám Pán Boh požehnal aj piate dieťa. Aj keď sme mali viac izieb, predsa len sme sa v zime nast'ahovali všetci do jednej izby, aby sme ušetrili na kúrení. Dreva bolo málo, a preto sme vykurovali aj pilinami. Na dvore sme mali studňu a tiež drevený záchod. Najhoršie to bolo v noci a v zime,

keď ma za ruku niekto potiahol a šepkal: 'mama, treba mi na záchod,' či sa mi chcelo, či nie, musela som vstať a ísť s niektorým vonku, lebo tí mladší ešte boli malí a báli sa tmy.“

Už mám skoro prázdny hrnček, no čo je úžasné, skoro celý hárok je popísaný. Ešte mám jednu otázku na starkú: „Ako to, že nenadáivate, keď sa vám tak ťažko žilo?“ pýtam sa. Starká si popraví deku, ktorá sa jej zošuchla, porozmýšľa a vidím, že moja otázka bola veľmi nemiestna.

„Žili sme skromne,“ vraví, „to je pravda, ale boli sme šťastní, lebo s Božou pomocou naša rodina stále držala spolu.“ Aké je to prosté, rozdumujem pri poslednom dúšku čaju: „Boli sme šťastní, lebo s Božou pomocou naša rodina stále držala spolu.“ Koľko pravdy je v tých slovách.

8. V Ježišovom náručí

Kto prežil vojnu, ten zaiste vie, aké to bolo smutné a ťažké obdobie. Keď sa z jednej skupiny ľudí stávajú zvery a z druhej vyhnanci vo vlastnej domovine, pričom ujsť tak často nebolo kam. Sú však aj v mieri také časy, keď mocipáni namiesto toho, aby ľuďom slúžili, prenasledujú ich, väznia, mučia, ba i zabíjajú. Tá doba, o ktorej bude teraz reč, nebola až tak dávno. Udialo sa to síce v minulom tisícročí, avšak v čase, keď druhé tisícročie bolo na spadnutie; do jeho začiatku chýbalo päťdesiat rokov. Podvodom a manipuláciou vtedy u nás vyhrali voľby komunisti. Do vedúcich funkcií sa často dostávali ľudia bez vzdelania, skúseností, poniektorí postavenie získali ako odmenu za udavačstvo, čo na tom, že falošné. Mnohí ľudia boli prenasledovaní pre názor, pre vieru a na základe vykonštruovaných procesov boli odsúdení, či zavraždení. Osobitným spôsobom komunistický režim nenávidel kňazov. Mnohých pripravil o zdravie, mnohých o život. Kňazi smeli iba to, čo im dovolil štát. Darmo, že papalášom trčala slama z topánok, oni rozhodovali.

„Chvála Bohu, nie všetko išlo podľa predstáv samozvaných pánov,“ vraví mi starý pán, keď sa ho pýtam na ten zvláštny príbeh.

„Tajní mali v merku jedného kňaza, nevedno, či ho niekto udal, alebo im nepasovali jeho kázne. Pravda je však taká, že ten kňaz sa ich nebál a poslúchal iba Pána Ježiša. Mnohí v našej dedine si ho ešte pamätajú, veď je to náš rodák. Tak som počul, že si s ním tajní nevedeli dať rady, tak sa rozhodli pre veľmi ohavný čin. Pod rúškom tmy sa ľst'ou odhodlali, že ho dostanú z fary. Pod falošnou zámienkou, že nevyhnutne treba ísť zaopatriť chorého, mu nachystali pascu. Nikto by sa nič nedozvedel. Pre každého kňaza, je takáto prosba viac, ako pre vojaka rozkaz. Aj pán farár so všetkou vážnosťou zobral Pána Ježiša v eucharistii a ponáhl'al sa, aby náhodou neprišiel k chorému neskoro. Predsa len večnosť je večná a vtedy sa nehodno spoliehať na to, že máme dost' času. Na veľké prekvapenie pána farára, z chorého sa vykľuli tajní. Vôbec ho nešetřili a nebrali ani ohľad na to, že má pri sebe eucharistiu. Zaobchádzali s ním surovo a nevedno za čo, chceli sa mu pomstiť. Mali diabolský plán. Vyvliekli ho za železničnú stanicu a bezbranného ho pripúťali na koľajnice, kadiaľ mal prechádzať vlak. Čo asi mohol vtedy prežívať pán farár? Môžeme si len domyslieť, že sa pripravoval na smrť, možno odprosoval Pána za svojich katov a trápil sa, že eucharistický Pán Ježiš bude zneuctený takým potupným spôsobom. Minúty sa vliekli ako večnosť a z diaľky bolo počuť, že sa blíži vlak. O chvíľu bude po všetkom. 'Pane, odpusť mi moje hriechy..., Ježišu môj, milosrdenstvo,' O chvíľu bude po všetkom.

Ako som povedal na začiatku, chvála Bohu, nie všetko išlo podľa predstáv samozvaných pánov, lebo nad tým, čo sa stalo, ostal rozum stáť. Vlak pred pánom farárom zastavil.

Rozprával o tom na pohrebe pána farára jeden kňaz, jeho priateľ. Veľa o tom nevieme, ale tak som počul, že rušňovodič z diaľky videl na koľajniciach svetielko, že to eucharistia žiarila na srdci nášho kňaza – rodáka, veď boli spolu pripútaní. Pán Boh nedovolil, aby došlo k zneucteniu Ježišovho tela. Pán farár sám o tom nikdy nechcel rozprávať. Bol veľmi pokorný na to, aby to bral ako svoju výsadu. Aj nám zakazoval o tom rozprávať, tak ti tiež hovorím, nehovor o tomto zvláštnom príbehu zbytočne. Radšej sa pomodli za všetkých, ktorí udávali alebo prenasledovali kňazov.“

9. Vyst'ahovalectvo

Z našej dediny, ale i z okolitých dedín, odišlo do Ameriky veľa ľudí. Tí, ktorí boli chudobní, nemali z čoho žiť. Role mali vtedy veľkú hodnotu, lebo kto mal roľu, mal chlieb. Rolí však bolo poväčšine málo a detí poväčšine veľa. Keď sa aj stalo, že rodičia pomreli, role, ktoré deti zdedili, ich nijako nemohli užiť. Sem tam sa dalo prikúpiť kus poľa, no len málokomu sa to podarilo. Teraz vám porozprávam príbeh jednej rodiny, ktorá žila tiež len z ruky do úst, lebo ako vravím, poľa bolo málo a detí veľa.

„Bieda sa vtedy dala krájať, toľko jej bolo,“ začala pani zo susednej ulice, keď nazrela do svojich poznámok, ktoré si na moje veľké naliehanie pripravila.

„Kto nemal dost' poľa, nemal ako užiť rodinu. Roboty nebolo, málokto do chalupy doniesol korunku. Chlapi cez zimu boli doma, v lete sa ako tak dalo pretľcť, keď ich bohatší gazdovia najali do služby. Zo šiestich súrodencov v tej rodine boli piati ešte slobodní a najstarší už mal rodinu. Tak si uzmysleli, že piati pôjdu do Ameriky skúsiť šťastie, keď sa na rodnej hrude nevedeli užiť. Najmladší že ostane doma a postará sa o skromné gazdovstvo. To máličko peňazí, čo mali odložené, si schovali do palice, v ktorej bola vydlabaná tajná skrýša. Kufre nebolo treba chystať, lebo aj tak by nebolo čo dať do nich. Skoro ráno sa vyberú peši do Poľska a tam nasadnú na šifu.“

Zas som vedľa, jak ta jedľa. „Načo nasadnú?“ musím sa opýtať.

„Predsa na šifu, tak sa vtedy hovorilo lodi. Ako sa dohodli, tak aj vykonali. Teda skoro tak vykonali, lebo predsa len to dopadlo trochu inak. Večer spravili s rodinou skromnú rozlúčku, aby neodišli len tak. Aj si trochu vypili. Najstarší z bratov, Viktor, ten čo už bol ženatý, však zaspal a najmladší, ktorý mal zostať doma, si povedal, že on sa mu veru nebude starať o deti. Veľa nerozmýšľal a odišiel s ostatnými namiesto brata. Cesta loďou trvala veľmi dlho. Jedna z dvoch sestier, ktoré odišli spolu s tromi bratmi, celý čas na lodi háčkovala plachtu na oltár. Aj ju napokon poslala do dediny a dlho zdobila jeden z oltárov. Dokonca bolo na tej plachte vyháčkované aj jej meno. Druhej zo sestier sa veľmi cnelo za domovom. Ešte keď bola doma a chodila do služby ku bohatým ľuďom, neraz sa stalo, že ušla domov. Nie preto, žeby sa tam nedalo vydržať, ale len preto, že sa jej tak cnelo za domovom. Raz dokonca prišla z Ameriky takáto pohľadnica: 'Keby ňe to šire more, už som davno doma.' Nič sa však nedalo robiť, cesta naspäť už nebola možná. Medzitým v Európe vypukla 1. svetová vojna. Písal sa rok 1914. Ak sa dovtedy žilo ľuďom ťažko, teraz to bolo ešte ťažšie. Brat, ten čo mal ísť do Ameriky, ale napokon zaspal a zostal doma, musel narukovať na front. Nebolo pomoci. Doma nechal šesť detí. Prešiel si veľkou kalváriou, až napokon padol do ruského zajatia. Chudák, zomrel od hladu, lebo im dávali veľmi biedne a pokazené jedlo, ktoré on nedokázal zjesť.

Jeho meno je zapísané na pamätníku medzi obeťami 1. svetovej vojny. Celkom z našej dediny zomrelo počas 1. svetovej vojny 23 chlapov.“ Pani zo susednej ulice stíchne, je mi jasné, že už sa jej ďalej nechce rozprávať. Nechám jej čas, nech si v tichu pospomína. Ja tiež potrebujem uchopiť tento príbeh za pačesy.

10. Siroty.

„Ako to vlastne pokračovalo, keď skončila vojna?“ pýtam sa, dúfajúc, že sa už tej rodine aspoň v dačom pošťastilo. Pani zo susednej ulice pomaly pokračuje v neveselom rozprávaní: „Keď sa otec šiestich detí nevrátil domov, chlpské roboty zastal najstarší syn. Bol šikovný a pracovitý. Zachorela im však mama. Až tak, že ostala pripútaná na lôžko a pár rokov takto trpela. Keď zomrela, najmladší chlapec mohol mať desať, najviac ak dvanásť rokov. Práve sa vracal z poľa, keď mu povedali, že už nemá mamu. Plakal. Starší súrodenci už v tom čase mali svoje rodiny. Najmladší ostal sám.“

„Nedali ho však do domova, však nie?“ pýtam sa so strachom v hlase a očakávam dobrú odpoveď. Pani zo susednej ulice sa na mňa pozrie vyjavene.

„Myslíš do sirotinca? To ti ako mohla taká hlúposť napadnúť. Aj keď stratil oboch rodičov, predsa mal súrodencov. Dobrá rodina drží pokope. Najstarší z bratov sa podujal, že sa o neho postará. Aj tak urobil. Sirotský dôchodok, ktorý chlapec dostával, bol skromný, no i tak mu ho celý odkladal, aby mal niekedy v budúcnosti, keď sa postaví na vlastné nohy. Bolo to zvláštne, ale chlapec – sirota mal rád ručné práce. Vedel napríklad veľmi pekne štrikovať. Jeho brat – otec si to všimol a rozhodol sa, že ho dá vyučiť za krajčírca. Našiel v Hniezdnom majstra, s ktorým sa dohodol, že chlapca vyučí. Nebol to však šťastný krok. Po nejakom čase chlapec prišiel s plačom i so zajtkou na pleci, domov. Majster ho ničomu nevyučil, len mu dával robiť tie najťažšie práce na gazdovstve, nechal ho o hlade a na spanie mu slúžila maštal'. Ani druhý pokus nedopadol dobre, vlastne dopadol navlas rovnako. Tol'ko vzdoru sa v ňom zbieralo. Napokon mu brat – otec našiel majstra až v Belej. Tam, aj keď musel robiť, už dostal najesť, aj sa priučil remeslu. Keď prišiel na nedeľu domov, jeho švagriná, čo mu vlastne bola zároveň mamou sa radovala, že vždy ide s nimi pekne do kostola. Vystríhala ho pred rôznymi spolkami, ktoré v tom čase vznikali a nabádala ho, aby si dával pozor. 'Neboj sa,' vravel švagrinej – mame, 'ja som vstúpil do Sokola, to je kresťanský spolok.' Všetci boli spokojní. Až raz v nedeľu, odmietol ísť s nimi do kostola. Vyhlásil, že sa stal z neho komunista a že už do kostola chodiť nebude. Že v Sovietskom zväze sú si ľudia rovní a chudoby niet. Aj objednal také noviny, čo im potom chodili domov. Toto bola pre brata – otca a pre švagrinú – mamu veľká rana. Ani po zlotky ani po dobrotky však s ním nemohli pohnúť. Ostalo len modliť sa a prosiť Boha za jeho obrátenie. Ako učeň sa dostal do Ruska. Konečne mal na vlastné oči vidieť komunizmus; svet, kde sú si ľudia rovní a nikto nehladuje. Z Ruska prišiel bratovi – otcovi korešpondenčný listok, na ktorom stálo: 'Vystupujem zo strany, ja takých podvodníkov podporovať nebudem.' Vrátil sa k Bohu i do Katolíckej cirkvi. Keď už bol vyučený, za ušetrené peniaze zo sirotského dôchodku si založil krajčírsku dielňu

v jednom meste. Darilo sa mu. Keď však vypukla druhá svetová vojna, stroje mu zhabali a po jej skončení začínal odznova. Ešte si pamätám, že jeho švagrínú – mamu prišli po vojne pýtať korešpondenčný lístok, aby ho mohli prečítať v rádiu ako výstrahu, aby ľudia nenaleteli zvodcom, ktorí lákali ľudí, aby vstupovali do komunistickej strany. Jeho mama – švagrína najprv hovorila, že ten lístok nemá, no napokon im ho vydala. Či ho aj čítali v rádiu to naisto neviem, lebo vtedy ešte u nás rádia neboli. Roky plynuli a čas vymeraný na tomto svete pre najstaršieho brata vypršal. Najmladší, keď prišiel na pohreb, už mal postriebrené vlasy. Veľmi plakal za svojím dobrým bratom a na rozlúčku mu pri hrobe okrem iných povedal aj tieto slová: 'Nielen že si bol mojím bratom, ale si bol aj mojím otcom, ktorý mi dal takú výchovu, že som sa vo svete nemusel hanbiť.'

11. Zimné večery

O chvíľu to začne. Sotva čo sa slniečko vybaturí na oblohu, už bude unavené ľhať za obzor. Ani sa mu nečudujem. Komu by sa chcelo v tuhej zime tak dlho svietiť. Mne teda určite nie. Naše rodiny sa vtedy zhromaždia pri novodobých oltároch a budú na nich pozerat' do bezvedomia. Pravda, sú medzi nami aj také rodiny, ktoré sa zhromaždia, aby sa spolu pomodlili ruženec, alebo si prečítali niečo nábožné. Ale nie o tom bude tento príbeh. Teda bude o tom, že v zime sú dlhé večery ale bude to o inom. Akosi sa mi tie písmenká zamotali a neviem, či sa mi to podarí nejako rozmotat'. Skôr mám pocit, že nie, a preto dám slovo mojej ďalšej rozprávačke. Tej to pôjde určite lepšie ako mne.

„Keď bola zima, vonku nebolo veľa roboty. Nakŕmiť statok, podojiť, prerúbať ľad na jarku a nachystať vodu do maštale, či doniesť vody zo studne. A potom, večer, podľho na posiedky. Raz u jedných, raz u druhých sa stretli rodina, susedia, známi. Ženy obyčajne párali pierka u tej gazdinej, u ktorej sa práve sedelo. Alebo si doniesli svoje kúdele a priadli ľan. Chlapi chodili s nimi, ale ruky im zaháľali. Skôr dymili z fajky a rozprávali strašidelné príbehy. Mladé dievčatá zas mali svoje partie a po týždni sa striedali po domoch. Vyšívali a chystali si výbavu, chlapi ich navštevovali a robili im na zlosť.“

„Počkajte, počkajte,“ zastavím dobre rozbehnutú rozprávačku. „To mi chcete nahovoriť, že ľudia verili strašidlám?“ neveriacky a trochu posmešne krútim hlavou.

„Poniekto verili a poniekto neverili, ale že sme sa ich všetci báli, to je svätá pravda,“ vraví dobre rozbehnutá rozprávačka a už ma viac nepustí k slovu. „Keď chlapi rozprávali o boginkach alebo o topjeľcoch, ženy sa len usmievali ale deti, deti ani nedýchali, lebo hoci tie príbehy poznali naspamäť, zakaždým niektorý z chlapov k nim čosi pridal a napätie rástlo. Najmä ten o boginkach, to by bolo aj na divadelnú hru. To ti boli také malé stvory, menšie ako ľudia a robili zlo, najmä na kapušnici. Keď dakto prichytil boginku na svojej kapušnici a chcel jej uštedriť výprask, zutekala ako namydlený blesk, také boli rýchle. Jeden ujko sa chválil ako raz takej boginke prešiel cez rozum. Nechal na roli jednu čižmu. Vedel, že sa na ňu boginka ulakomí, lebo kradli ako straky. Akože sa aj ulakomila. Lenže, hlúpa, vhupla do čižmy obidvoma nohami. Len na to ujko čakal. Riadne jej vtedy vyprášil kožuch. A jedna žena bola na poli a mala aj svoje maličké dieťa. Boginka jej závidela, že má také pekné dieťa, a preto že bola boginka, zobrala žene dieťa a položila tam svoje, strapaté, s chrastami na tvári a uvrešťané. Keď prišla žena k plachte, že nakŕmi maličké, ktoré plakalo, s hrôzou zistila, čo sa stalo. Veľa nerozmýšľala, malé bogínča otočila a začala ho biť po zadku. Boginka to spoza kríka pozorovala. Na to vybehla aj so ženiným dieťaťom a kričala: 'A ja tvoje hajaja a ty moje bijaja.' A deti vymenila. Žena s hrôzou utekala domov.“

Rád k nám chodil malý chlapec z rodiny, ktorý býval na vyšnom konci. Doma nemal rovesníka a v našom dome áno. On sa veľmi bál, keď sa rozprávali tie strašidelné príbehy. Bál sa až tak, že keď šiel večer po tme domov, potajomky si zobral pár polienok dreva, čo boli pri šporhete a pokým neprešiel zákrutu, tak polienka hádzal za hlavu, aby odplašil strašidlo. Ktosi to zbadal a povedal nám, ako čudne sa správa, keď odíde z nášho domu. Odvtedy sme ho odprevádzali až po vyše zákruty, aby sa nebál, neborák.“

12. Bezmocnosť

Priznám sa, že pri tomto rozprávaní mi zostal stáť rozum. Naozaj, ani sa mi veriť nechce, že sa také mohlo stať. Pani, ktorá mi tento zážitok rozprávala, tiež krútila hlavou a tvár jej posmutnela. Bodaj by aj nie, veď ho prežila takpovediac na vlastnej koži. Počúvajte.

„V roku 1950 bolo krásne leto. Bola som taký fafnok, mala som desať rokov, no moja mama nám aj s mojou staršou sestrou dovolila ísť s ostatnými pútnikmi pešo cez vrchy na levočský odpust. Bola to veľkolepá udalosť. Pútnici prichádzali na Mariánsku horu zo všetkých svetových strán. Nikdy som nevidela tak veľa ľudí a cítila som, že sme súčasťou čohosi veľkého a nádherného. Mama nám všetko vysvetlila a my sa snažili spievať a modliť sa zároveň s ostatnými. V noci sme podriemali pod mohutnými dubmi rovno na tráve. Ráno sme nedočkavo čakali na slávnostnú svätú omšu. Hneď po omši sme sa, celá procesia, vybrali aj s požehnaním naspäť cez hory domov. Cesta nazad už bola náročnejšia, predsa len, bola to diaľka a dostavila sa aj únava. Náš otec poprosil krstného otca, aby zapriahol koňa a išiel nám naproti na Jankovec, čím by nám ušetril hodný kus cesty. Keď sme doputovali na Jankovec, boli už tam aj iní gazdovia, ktorí prišli naproti svojim. Tu nám jeden ujko z Jakubian povedal veľmi smutnú správu: celý mlyn aj pila zhoreli. Celé naše živobytie.

Zažili sme obrovský šok. My so sestrou sme tomu až tak nerozumeli, predsa len, boli sme deti, no naša mama veľmi plakala a my sme preto plakali s ňou. Keď sme ustráchané prišli domov, videli sme dielo skazy, všetko ľahlo popolom. Ani sme nemali kde spať. To však nebolo všetko. Žandári a tajná polícia začali otca vyšetrovať. Podozrievali otca, že to on podpálil mlyn aj pilu. Všetko však bolo zinscenované, lebo komunistický režim likvidoval súkromných podnikateľov, ktorí nechceli dobrovoľne odovzdať majetok štátu. Chlapi, ktorí na pile pracovali, hovorili, že si po šichte posedeli a rozprávali sa. Rozišli sa až po polnoci. Dvaja z nich dosvedčili, že po polnoci, keď ešte nespali, počuli ako po zadnej ulici cváľal zapriahnutý kôň aj s vozom. Že to bola, na to že šlo o neskorú nočnú hodinu, nezvyčajná rýchlosť. Kto tak utekal a pred čím? Na zhorenisku našli na viacerých miestach rozsypanú sirku, čo mala ten požiar vyvolať.

Náš otec pomaly, ako vedel a ako vládol, opravil gater a neskôr aj mlyn. Múku sme už nemleli, len šrot. Nikdy som našich rodičov nepočula preklínať alebo zlorečiť ľuďom, ktorí nám takto ublížili. Náš otec tak vravel, že jemu neprislúcha súdiť nikoho, že na to je iná inštitúcia, neomylná a spravodlivá. Neprajem nikomu zažiť strasti, ktoré sme po požiari museli prekonať. Teraz, keď už som staršia, dokážem povedať aj to, čomu ma učili moji rodičia, že zo srdca odpúšťam každému, kto nás poškodil.

Len s jedným som sa ešte dosiaľ nevysporiadala. Keď bolo po požiari, po zhorenisku chodili snoriť deti z okolia. Ako inak, naboso, veď bolo leto. Jeden z chlapcov nezbadať hrdzavý klinec a stúpil rovno naň. Prepichol si nohu. To však nebolo všetko. Do rany sa mu zanesla infekcia a po čase mu telo vystrelo v kŕči do čudného oblúka. Dostal tetanus a zomrel. My sme prišli o veľa, ale ten chlapec zomrel a nemal s tým všetkým nič spoločné. No tak si myslím, že táto smrť bola zbytočná a ktosi za to ponesie zodpovednosť.

13. Jalovina

Podarilo sa mi nájsť jedného vzácneho starkého, ktorému už ťahá na deväťdesiatku. Úctyhodný vek. Od malička ťažko pracoval, teraz v kruhu rodiny odpočíva a teší sa z vnúčať i pravnúčať. Len keby si tie mená neplietol. Jeho cesta vedie už len do kostola za tým, ktorého celý život verne miloval, občas zájde k lekárovi pre lieky. Iné mu už netreba. Stačí, že má rodinu. To stačí. Dohodnem si s ním návštevu. Je zaskočený, na čo všetko sa vypytujem.

„Do školy som chodil, keď nebolo doma súrnej roboty,“ tak hovorí. Tu by už rozhovor mohol skončiť, lebo sa tak dobre nad tým húta, že do školy sa dá aj nechodiť.

Našťastie, starký pokračuje: „Ani ja, ani môj brat sme ani raz neprepadli. Furt sme akosi dobehli zameškané učivo a učiteľ, čo mal robiť? Dobre vedel, aký je život na gazdovstve ťažký. Každá ruka sa rodičom zišla. Začal som s tabuľkou a gryfom, neskôr sme už mali písanky.“ Pri gryfe a tabuľke starkému neskáčem do reči, lebo už viem, o čom je reč.

„Ja som chodil do cirkevnej školy, kde je teraz klub, na druhej strane bola v dome ešte asi jedna trieda, ktorú volali Kocúrkovo. Nepamätám prečo. My s bratom sme tam však nechodili. Keď som vychodil asi piatu triedu, začal som chodiť do mešťanky, pešo do mesta a nazad. Každý deň. Ale to len vtedy, keď nebolo doma roboty,“ opakuje starký.

„A čo také ste doma najviac robili?“ pýtam sa, lebo si to ani len neviem predstaviť. Starký sa na mňa zadíva, až sa cítim ako pod lupou, a pochopí, že je ešte veľa toho, o čom netuším, „Vieš, čo je to jalovina?“ spýta sa a ani nečaká na odpoveď. „Tú sme s bratom pásavali ako deti až v Takačovom kúte. Keď sa chodilo do školy, vtedy ju pásli rodičia, no cez prázdniny sme ju pásli my s bratom. Niekedy aj od mája až do Michala. Vtedy sme ju zahnali do Sihly, bližšie k dedine,“ vysvetľuje starký.

Od mája do septembra, pána beka, to aké mali dlhé prázdniny? Stále však neviem, čo je to tá jalovina a ostýcham sa ho na to spýtať. Starký mi to vidí na nose.

„Ešte ti musím vysvetliť, čo je to tá jalovina. Mladé kravičky, teľatá a býčky, to je jalovina. Gazdovia, ktorí sa dohodli, zhromaždili do jedného stáda všetku jalovinu a na striedačku ju pásli ďaleko v horách. Bolo to pre všetkých veľmi výhodné. V Takačovom kúte bola postavená koliba, tam sme s bratom bývali. Jalovina sa pásala skoro sama, nebolo s ňou až tak veľa roboty. Horšie bolo, keď sa daktoré teľa odtrhlo od stáda a museli sme ho naháňať. Mali sme aj jednu kravu, to preto, aby sme mali každý deň čerstvé mlieko. Z domu nám nabalili jedlo, chlieb, slaninu, maslo, zemiaky. Keď poživeň dochádzala, raz jeden, raz druhý sme zbehli do dediny a ráno sme sa vrátili s jedlom.

Raz sme si chystali na obed zemiaky. Nič iné sme už totiž v kolibe nemali. Ráno, že jeden z nás zbehne do dediny. Zmysleli sme si, že si spravíme onakvejší obed, tak sme nazbierali aj

čučoriedky a pridali sme ich k zemiakom. No, kuchári by z nás neboli. Nemalo to nijakej chuti, tak som bratovi poradil, aby sme do zemiakov prisypali soli. Nepomohlo. Brat bol odo mňa dva roky starší a tak som myslel, že aj múdrejší. Prišiel na to, že chuť zemiakov s čučoriedkami môže zlepšiť cukor. Nasypali sme hodne, nech sa to popraví. Poviem ti, ani psi to nechceli zožrať. Ešte šťastie, že sme mali no horách kravu. Tú sme podojili a mlieko sme mali na obed, na večeru i na frištik,“ smial sa starký.

14. Zdravie

„Bolo po vojne a tešili sme sa,“ začína mi pomaličky vysvetľovať jedna babička. Rozpráva sa jej ťažko. Nevedno, či pre tie ťaživé spomienky, alebo pre slotu, ktorá je vonku a jej staré kosti o to viac trápi lámka. Čo chvíľa si hladká raz kolená, raz zápästie. Reuma si nie a nie dať povedať, putuje od kĺbu ku kĺbu, netrápi ju, že babička je celá utrápená.

„Ako vravím,“ pokračuje po chvíli babička, „zdalo sa nám, že keď sme prežili vojnu, že už bude len dobre. Lenže, človek mieni... Narodilo sa nám druhé dieťa, na ktoré sme sa veľmi tešili, veď jej o rok staršia sestrička dostane súrodenca a budú sa môcť spolu hrať a vyrastať. Nebolo to však vôbec jednoduché. Naše dieťa bolo pekné, zdravé, aspoň sa nám tak zdalo. Detské poradne vtedy neboli, ani očkovania, len čo babica prišla pozrieť. Keď už prešlo desať mesiacov, začali sme mať podozrenie, že čosi nie je v poriadku. Naše dieťa sa nestavalo na nôžky. To prvá v tom čase, sa už stavala. Doktor, za ktorým sme zašli do mesta, hneď zbadal, že nôžky nie sú v poriadku, ale on nám pomôcť nevedel. Poslal nás do Košíc. Vybrala som sa tam sama. Dodnes sa čudujem, že som sa na takú cestu vypravila. Tam naše dieťa vyšetrili a povedali mi nepríjemnú správu: obidve nožičky sú vyklbené a kosti sú zmäknuté. Išla som si oči vyplakať. Od pol tela naše dieťa dali do sadry, nôžky naširoko, aby sa zachránilo aspoň dačo. Vtedy som po ničom netúžila, len aby dieťa chodilo. Po pobyte v košickej nemocnici som sa vracala domov aj s ťažkým batôžkom na rukách. Sanitku nám nedali. Ani neviem, či vtedy boli sanitky. Dopravila som sa na železničnú stanicu a odtiaľ vlakom do Ľubotína. Už len kúsok a budeme doma, v teple. Lenže, ako vravím, človek mieni. Bola zima a veľká fujavica. Zavialo cestu a autobusy nepremávali. Vtedy tak bolo, keď bola fujavica, autobus nešiel, lebo cesty nikto neudržiaval. Ostala som, aj s dieťaťom na rukách, v studenej železničnej stanici, sama, ako kôl v plote. Akurát, že na nás nefúkalo. Ako toľko ráz v živote, ostala mi len modlitba. Tak vrúčne som sa vtedy modlila. Pomaly prichádzala noc. Bála som sa, tak veľmi som sa vtedy bála. Môj muž pochopil, že je zle, lebo už sme dávno mali byť doma. Neviem ako, či vďaka modlitbe, či vďaka jeho milujúcemu srdcu, najskôr to bolo pre oboje, pochopil, že nás treba ratovať. My sme gazdovstvo nemali, preto zjednal furmanku, niečo ako taxík, len namiesto parádneho auta, to bol voz s koňom. Ani nevedel, či som v Ľubotíne, len si tak myslel. Dnes sú mobily, telefóny, vtedy o takom nebolo ani chyrovať. Cesta bola dlhá, predlhá. Zaviate úseky mohli prejsť až potom, keď odhádzali sneh. Keď prišli do Ľubotína, už som bola na konci so silami a dieťa bolo skoro zamrznuté. Plakala som od radosti i od únavy. Šťastlivo sme došli domov.

Naše dieťa bolo v sadrovom väzení desať dlhých mesiacov. Začalo chodiť, keď už malo dva a pol roka. Chvála Pánu Bohu za to. Začalo chodiť. Nohy už neboli nikdy celkom v poriadku

a na detské naháňačky sa mohlo iba prizerať, lebo rovesníkom nijako nemohlo stačiť, no aj tak som vďačná Pánu Bohu za všetko,“ dokončí rozprávanie babička a po líci jej skanie slza. „Deti, vážte si zdravie,“ dodá úplne na záver a ja viem, že je to všetko, čo mi chcela povedať.

15. Nepriateľ štátu

„Môj manžel bol dobrý človek,“ takto pekne začína rozprávať pani, ktorá už toho veľa pamätá. „Ani sa mi veriť nechce, že z neho spravili nepriateľa štátu. Keď sa po štyridsiatom ôsmom roku dostali k moci komunisti, to tak bolo. Keď sa im dakto nepáčil, spratali ho. Udavači vtedy rástli ako huby po daždi, svedkovia, ktorí nič nevideli ani nepočuli, lebo ani nebolo čo vidieť a čo počuť. Ak v tých časoch niekto ukázal na teba prstom, že si nepriateľ štátu, tak sa málokomu podarilo dokázať opak. Tak aj môjho muža takto označili. Hoci nič zlé neurobil. Našli sa ľudia, ktorí ho udali. Vojna bola zlá, nedobrá, no s jej koncom zlo neodišlo. Usadilo sa hlboko v ľuďoch a doteraz v nich buntuje,“ posmutnie pani a mávne rukou, ako keby chcela odohnať pred očí neviditeľný mrak.

„Veľa som už zabudla,“ rozhovorí sa po chvíľke odmlky, no na jeden dátum len tak ľahko nezabudnem. Písal sa 17. marec roku 1949. Bola som s deťmi sama doma, manžel bol v práci. Bez pýtania k nám prišli príslušníci štátnej polície, tajní, či ako ich volali a vykonali u nás domovú prehliadku. Prekurali všetky skrine, povyhadzovali veci a hľadali, ako sa tomu hovorí, joj, nemôžem si spomenúť, také cudzie slovo...“ nemôže si spomenúť pani.

„Asi máte na mysli corpus delicti, však?“ snažím sa pomôcť.

„Hej, tak ako vravíš, corpus delicti,“ pritakáva pani, „dočista mi tá pamäť vynecháva. Hľadali, ale nič nenašli. My sme sa vtedy veľmi preľakli. Muža zobrali rovno z roboty a umiestnili ho do vyšetrovacej väzby. Aj som za ním bola, ale len čo som mu priťažila. Keď žandári zistili, že mu nesiem jedlo, všetko zhabali a dali ho na samotku, kde nebolo ani okno a často ho nechávali o hlade. Mysleli si, že ho zlomia. Asi po mesiaci sa konal súd. No čo sa nestalo, prepustili ho z vyšetrovacej väzby, lebo sa nedostavili svedkovia jeho protištátnej činnosti. Keď sa títo údajní svedkovia mali na súde zoči voči postaviť pred môjho muža a svedčiť o jeho protištátnej činnosti, zrazu cúvli, zbabelci. Našťastie, zbabelci, lebo ak by boli svedčili, trest by bol o to prísnejší. Aj tak nám naložili toľko, že to bolo trudno uvliecť. Pol roka bol môj muž na nútených prácach v Ostrave. Tá baňa, do ktorej musel sfárať sa volala „Dúl Bezruč.“ Z môjho muža spravili baníka proti jeho vôli. Málo mu chýbalo a bol by skončil vysokú školu. Vojna však jeho úsilie prestrihla. Pol roka, ktorý strávil v neľahkej robote bol pre nás, ale najmä pre neho veľmi dlhý. Koniec jeho pobytu v bani urobilo banské nešťastie. Zasypalo ich priamo pri robote a trvalo tri dni, kým ich vyslobodili. Chvála Pánu Bohu, že sa to podarilo. Do bane už potom nesfáral, no aj tak nebolo konca jeho trápeniu. Naďalej pokračoval vo výkone nútených prác, tentokrát na Oravskej priehrade. Keby tá priehrada vedela rozprávať, koľko sĺz a vzdychov videla od otcov i synov našej vlasti...“

Pani opäť posmutnela. Je mi jasné, že tieto spomienky bolia a len nerada ich doluje z hĺbky svojho srdca.

„Pokým bol môj muž na výkone nútených prác, ja som sa doma pretĺkala s piatimi deťmi. Čo je však zvláštne, u nás doma bolo vždy dobre. Deti nemali medzi sebou spory a je to tak doteraz. Nedožvedeli sme sa, prečo môjho muža takto šikanovali. On miloval svoju vlasť a nebol jej nepriateľom, nikdy by ju nebol opustil, no nadovšetko miloval Boha a katolícku Cirkev. A to sa v tých časoch neodpúšťalo. My sme už dávno všetkým odpustili.“

16. Pozdrav do neba

Už dlhšie poškľučujem po jednej babičke. Určite má pre mňa schovaný nejaký príbeh. Opýtať sa jej, či neopýtať, to je otázka. Úplne hamletovská. Aj sa nám párkrát skrížili pohľady, no ako na potvoru, nedarí sa. Včera sme sa stretli a čo ja? Konečne zo seba úctivo vysúkam: „Dobrý deň, teta,“ dúfajúc, že babička mi otázku uvidí na nose a vysype z rukáva príbeh.

Figu borovú, babička sa vľúdne usmeje a odpovie: „Až na veky vekov. Amen.“

Uff, tentokrát to nevyšlo, tak snáď dnes. Konečne sme rozbili hrnce. Ona vyšla spoza jedného rohu domu a ja spoza druhého. Keď sme sa zrazili, vtedy sme rozbili hrnce. Až tak, že mne sa z nosa pustila paradajková polievka. Dočista ma tá babička zabila. Jej sa, čuduj sa svete, nič nestalo.

„Chúd'a moje,“ zabeďákala babička a už ma vliekla k ním domov. Dala mi na hlavu studený obklad a usadila k stolu. O chvíľu už boli na stole buchty.

„Len si daj, nenechaj sa núkať,“ núkala ma babička. Ako sa mám však ponúknuť, keď mám zaklonenú hlavu? Ak sa nespýtam teraz, už sa neopýtam nikdy, rozhutujem v mojej studenej hlave. Rozhutujem a rozhutujem a nepýtam sa a nepýtam. Z nosa mi prestala tiecť paradajková polievka, usádzam sa pohodlnejšie k stolu a prvá buchta už je v mojom bruchu.

„Len si daj,“ prinukuje babička a na stole rozvoniava čaj.

„Aká ste boli pekná, keď ste boli mladá,“ vystrúham poklonu babičke, keď pozerám na starý obrázok, ktorý má na stene blízko stola. Babička sa usmeje.

„Ani teraz nie som na zahodenie, čo povieš,“ smeje sa ešte viac. „Na tom starodávnom obrázku nie som ja, ale moja babka. Preto ten obrázok mám tu zavesený. Vieš, moja babka bola najlepšia na svete,“ rozrozpráva sa babička a ja sa nemusím nič pýtať.

„Moja babka bola veľmi dobrá žena. Aj mamu som mala veľmi dobrú, aj otca, ale babku a mňa spájalo také nádherné puto, že to ani povedať neviem. A bola taká dobrá ku každému. Keď som rástla, bola veľká bieda, ale naša babka mala také zvláštne vrecká na fartuchu. Vždy tam mala niečo pre nás schované. Aj pre cudzie deti. Dodnes neviem, ako to robila, ale ako dieťa som verila, že to vrecko na fartuchu bolo zázračné. Ponáhľáš sa?“ pýta sa babička, lebo že by ju mrzelo, keby ma zdržiavala. „Nezdržiavate,“ odpoviem jedným dychom. „Len jeden príbeh ti poviem o mojej dobrej babke. Počúvaj. Keď som sa vydala, chodila som aj do roboty, aj sme mali gazdovstvo. Moji rodičia nijako nestíhali doviesť z poľa obilie. Iní už vyháňali na strnisko kravy a naše obilie nebolo pohrabané. Keby sme ho neodviezli z poľa, celá úroda by vyšla nazmar. Môj otec však nemohol ísť na pole, aj môj muž bol kdesi odcestovaný. Mama zapriahla, že sama obilie zratuje. Nedalo mi, a hoci mi do pôrodu nášho prvého dieťa chýbal mesiac, vybrala som sa na pole aj ja. Moja babka ma vypevádzala

s ružencom v ruke. 'Dávaj pozor, decko moje,' tak ma povzbudzovala. Pokým sme obilie hrabali a dávali do snopov, to sa mi ešte darilo, no keď som podávala snopy mame do voza, to už bolo nad moje sily. S Božou pomocou sme však obilie priviezli domov. Moja babka ma čakala pred domom s ružencom v ruke. Tak veľmi sa o mňa i o to maličké strachovala. V noci som začala mať bolesti. Babka, ako inak, s ružencom v ruke, prebdela pri mne celú noc a stále sa ma pýtala, ako sa cítim. Až predpoludním som odišla do pôrodnice. Ťažká námaha spôsobila, že sa dieťa narodilo pred termínom. Ani hneď neplakalo, až potom, keď ho riadne potľapkali. Až potom zaplakalo. Chvála Bohu! Babka nás vítala, keď sme prišli z pôrodnice. Zaiste nás vítali všetci, ale ja si pamätám iba moju dobrú babku, môjho dobrého anjela... Tiež by som chcela byť pre svoje vnúčatá takou dobrou babkou," zakončí po chvíľke babička a vtisne na starý obrázok nežný bozk.

17. Elektrina

Včera moje kroky smerovali k posledným starkým. Už ma čakali pri bráničke. Boli radi, že ich dakto prišiel pozrieť. Usadili ma k stolu a raz nevedeli, z ktorej strany začať. Joj, keby už začali, lebo tu budem sedieť do konca sveta, durdím sa v duchu. Ujo mi chcel silou mocou rozprávať o vojne a teta že nie, že to o pasení husí bude lepšie. Tí dvaja by sa boli takto prekárali možno až doteraz, keby sa čosi nestalo. Cvak a nastala tma. Minútu sme čakali, či elektrina nenaskočí. Tušíte dobre, nenaskočila. Čosi kamsi, tetka zažala na stole sviečku a v izbe sa aspoň trochu rozvidnelo.

„Teta, a to ste ako tak rýchlo mali poruke sviečku a zápalky?“ pýtam sa, lebo nerozumiem. To keď u nás vypnú prúd, hľadáme sviečku oveľa dlhšie. A pre zápalky musíme zájsť niekedy k susedom.

„Že ako. Sviečku a zápalky mám v kredenci v spodnej skrinke na pravej strane. To nájdem aj potme; tak ma to naučila ešte moja mama,“ vysvetľuje teta a ujko prikyvuje, že aj u nich doma to takto robili, keď bol ešte dieťa. Musím uznať, že to je múdry nápad. „Keď nám zaviedli elektrinu, tak spočiatku boli výpadky a to nás naučilo, mať sviečku a zápalky vždy na jednom mieste,“ začína rozprávanie, ktoré sme nemali naplánované, ale teším sa, že sa starkí zhodli.

„To ti bolo tak,“ začal ujko, „keď začali po dedine ťahať elektriku, ani sme poriadne nevedeli, čo to tá elektrika je. Chlapi, čo to montovali, spali po domoch. Dal sa im stružliak vypchatý slamou a bolo. Žiadne hotely, ani maringotky. Bolo po vojne, ničoho nebolo. My so sestrou sme boli vtedy malé deti a veľmi nám bolo smiešne, že u nás spia cudzí chlapi. Aj sme im robili na zlosť, lebo raz sme nevedeli, ako sa s nimi skamarátiť. Náš otec nás za to poriadne vylátal, že sa nevieme slušne správať. Ale my sme to nemysleli zle,“ vysvetľuje ujko a hneď mu skočí do reči teta.

„Ja si pamätám, ako pri našom dome stavali transformátor. Nikdy som nič také nevidela. Keď bol hotový, bola v dedine veľká sláva. Graduškárky, medzi ktorými bola aj moja staršia sestra, vyzdobili transformátor čečinou a kvetmi. 16. októbra 1948, prišla procesia s obrazmi a pán farár transformátor posvätil, aby dobre a bezpečne slúžil všetkým ľuďom. Ja som sa na tú slávu aj s mojou mamou prizerala z okna. Chlapi, čo nám zapájali elektrinu, nakázali mame, aby pozapínala všetky vypínače, že keď zapnú transformátor, že sa nám rozsvieti celý dom. Bola som od vytrzenia celá bez seba. Čo to môže byť, tá elektrina, keď sa rozsvieti celý dom! Aj som sa mamy pýtala, že keď zapnú, že či potom uvidím aj za obraz Božského Srdca a Nepoškvrneného srdca Panny Márie, že či to až

takto bude. Na výber nám dali aj sklenené kryty na svetlá. My sme si vybrali taký, čo vyzeral, ako čipka,“ zasnila sa teta a už sa chytil slova ujko.

„Tak ti poviem, že keď zapojili naraz elektrinu v celej dedine, že to bolo, ako by som to..., mnoho detí vtedy vybehlo na ulicu a tancovali sme rovno na ceste. Toľko radosti sme mali, že sa to ani nedá opísať.“

Mne prichádza na um kniha Genezis, keď Boh povedal: ‘Bud’ svetlo’ a bolo svetlo, že asi tak to vtedy v našej dedine vyzeralo.

„A ešte ti poviem,“ pokračuje teta, „čo sa stalo u mojej kamarátky. Jej starší brat mal dobrú robotu a kúpil domov rádio. Bolo to čosi neslýchané. Ľudia z ulice chodievali na večierky k ním počúvať a veľmi si pochvaľovali, že čo tá skrinka dokáže. Raz nevedeli, ako sa tí muzikanti, čo tam vyhrávajú, dovnútra pomestia. Len po čase bola moja kamarátka a jej malí súrodenci z rádia nešťastní. Keď bolo zapnuté rádio, nesmeli sa ani pohnúť, lebo ak zavřzgala dlážka alebo zaškrípali dvere, vtedy nebolo počúť rádio. Odvtedy sa snažili zutekať na ulicu skôr, než doma zapli rádio, lebo ak to nestihli, mali smolu,“ smeje sa teta a hovorí mi o rodine, v ktorej mali rádio, ten veľký zázrak. V tom cvak a nastalo svetlo. Ja už ani nečakám na príbeh z vojny, či ten o pasení husí, len pekne poďakujem a fujazdím domov všetko si zapísať, kým je svetlo, lebo človek nikdy nevie.

18. Dedičstvo otcov zachovaj nám, Pane

Október zbehol ako voda. Krásny mesiac, však? Keď sa chlapci modlili desiatok ruženca spolu s našimi kňazmi. Pravda, poniektorí sa namiesto desiatka modlili deviatok a poniektorí jedenástok, ale to nič, všetko to bolo na oslavu Boha a vtedy sa možno pomýliť.

Aj keď sa v novembri všetko vráti do vychodených koľají, predsa len, bude to už trochu iné. Mnohé chlapčenské ruky (samozrejme, že aj dievčenské) už vedia uchopiť ruženec a zrnko za zrnkom pozdravujú nebeskú Matku a jej syna, Ježiša. Mnohé deti si ani nestihli všimnúť, ako v októbri dozreli. No nemyslíte si, vaše babky a dedkovia, vaše mamky a ockovia si to určite všimli, ako ste vyrástli. Všimli a sú na vás veľmi hrdí. A ešte niekto si to určite všimol. Že kto? Predsa Panna Mária a Pán Ježiš. Celé nebo sa radovalo.

V októbri sa ruženec modlí intenzívnejšie celý katolícky svet. Je dobré, že sme boli toho súčasťou. My sme si októbrovú pobožnosť ešte čímsi ozvláštnili. Skutočnými príbehmi, ktoré sa udiali v dávnejších i menej dávnych rokoch. Neboli to žiadne bájky, ale príbehy našich ľudí, ktoré sa naozaj stali. Nech sa dobrý Boh bohato odvd'áci všetkým starkým, ktorí sa tak ochotne podelili s nami o svoje poučné spomienky. Veríme, že ste si tieto príbehy vypočuli s rovnakou radosťou a láskou, s akou sme ich my zbierali. Mali za cieľ jedno: upevniť v nás vd'ačnosť, že patríme do katolíckej cirkvi a do tejto farnosti, uvedomiť si, že aj keď život nie je jednoduchý, kráčať s Bohom je tá najbezpečnejšia cesta, pamätať na to, že rodina je Božia ustanovizeň a nesmieme nikomu dovoliť, aby nám ukradol rodinu. Nikomu. Do rodiny patrí otec, mama, deti, krstní..., starí rodičia, sesternice, bratrance, tety, strýkovia, ba aj susedia. Chceli sme si pripomenúť, že ak sa z rodiny nevytratí modlitba a vzájomná úcta, naša farnosť s Božou pomocou prežije útoky, ktoré sú dnes tak úkladne vedené proti rodine. Lebo z dobrých rodín raz vyrastú budúci dobrí otcovia, budúce dobré mamy a aj budúci dobrí kňazi. Ak vydrží naša farnosť žiť podľa evanjelia, máme nádej, že aj deti našich detí budú vyrastať v rodinách, že v našom kostole sa budú stále slúžiť sväté omše, že budeme mať kňazov, ktorí aj deťom našich detí vyslúžia sviatosti. Chceli sme týmito príbehmi osloviť všetky generácie. Starých rodičov, aby sa naďalej vytrvalo modlili za svoje deti a najmä vnúčatá. Lebo vy máte mnoho času a bola by škoda, premrhať ho podaromnici. Ďakujeme, že sa za nás modlite. Ani neviete, aké požehnanie môžete sprostredkovať svojim vnúčatám. Napríklad, keď bola v našej farnosti v roku 1993 primičná svätá omša, vyšlo najavo, že pradedko novokňaza, Severín, ktorý zomrel v roku 1933, sa veľa modlil, aby Pán požehnal v ich rodine kňaza. Rátate dobre, medzitým uplynulo šesťdesiat rokov. Pre nás veľa, pre Boha iba zrnko. Chceli sme osloviť rodičov, aby boli pre svoje deti prvými svedkami viery. Živej viery, nie zvykovej. A vás deti a mladí, čím sme chceli osloviť vás? Aby ste nezabúdali na

minulosť. Veľa sa pýtajte, ako sa voľakedy žilo, zbierajte a zapisujte príbehy, ktorých je oveľa oveľa viac, ako tu odznelo. Sú veľmi poučné a naučia vás pokore a úcte k histórii. A ešte čosi: ak už viete preberať zrnká ruženca, pokračujte v tom aj naďalej. Desiatok ruženca denne by mohol byť super pozdrav do neba. Čo poviete?

© Júlia Hubeňáková